

Recensie

Een nieuwe schoolstrijd! - Thijs Jansen, Gerrit de Jong en Ab Klink (red.)

Uitgeverij Boom, Amsterdam, 2006. Pb, 214 pagina's
ISBN: 0167-9155; prijs: € 17.50

De nieuwe schoolstrijd!

Door Dick Both

Het Wetenschappelijk Instituut van het CDA heeft een speciale editie uitgebracht in de serie 'Christen Democratische Verkenningen'. In het 'Ter Introductie' wordt door de redactieleden Ab Klink, Thijs Jansen en Gerrit de Jong enerzijds het grote goed dat door de grondwettelijk verankerde vrijheid van onderwijs geboden wordt benoemd en anderzijds de vinger gelegd bij de zorgen die groter lijken te worden. Met name waar het de kwaliteit van het onderwijs betreft. Een hoogst actueel onderwerp. Betreft het hier een nostalgische verlangens naar de tijd van vroeger toen leerlingen het geleerde na enige dagen konden reproduceren? Of is het gesignaleerde het topje van de ijsberg?

Het interessante aan de bundel die voor mij ligt, vind ik het gegeven dat de hierboven vermelde vragen ook daadwerkelijk vragen blijven en dat in de bundel bewust is gezocht naar scribenten die vanuit verschillende invalshoeken inzoomen op dat wat in hun optiek goed onderwijs is. Dit prikkelt tot bezinning!

Aanleg, motivatie, concentratie en discipline

De redactie van 'De nieuwe schoolstrijd!' heeft gemeend niet om Ad en Marijke Verbrugge heen te kunnen. Onder de titel 'Het onderwijs verzuipt! Leraren, ouders en leerlingen: verenigt u!' schrijft de inmiddels bekende cultuurfilosoof van de VU, samen met zijn echtgenote, een alarmerend artikel. Bijna veertig jaar sleutelen aan het onderwijs heeft het onderwijs veranderd in een permanente bouwput en niet in degelijk nieuwbouw, zo menen de Verbrugges. De van overheidswege afgedwongen schaalvergroting, de financiële verzelfstandiging van onderwijsinstellingen, in- en outputfinanciering – en dat alles in combinatie met verleidelijke didactische modellen, waar het vooral om leuk moest gaan – hebben de aandacht binnen het onderwijs, zo meent Verbrugge, verlegd van vakinhoudelijk, degelijk onderwijs door goed opgeleide vakdocenten, naar efficiënte diplomaproductie ten koste van kwaliteit. En dit proces is nog volop gaan, zo constateren de BON-oprichters. Contacturen met vakdocenten nemen af, on- of ondergekwalficeerde begeleiders nemen de plaats in van vakdocenten en vaksecties worden ontmanteld tot jaarteam. De gevolgen liegen er niet om: tienduizenden Polen dienen zich aan, tienduizenden jongeren verlaten de school zonder een vak te hebben geleerd en discipline en structuur zijn ver te zoeken. De conclusie luidt: 'Door te sollen met ons onderwijs brengen we onze welvaart en die van onze kinderen ernstig in gevaar'.

Sommigen zien in verdergaande hervorming van ons onderwijs de oplossing. Een verdere implementatie van het nieuwe leren is de remedie tegen het kwaad dat de afgelopen dertig jaar is aangericht. 'Een schijnantwoord', aldus Ad en Marijke Verbrugge. Onverantwoord, vinden de schrijvers. De resultaten van de afgelopen jaren zijn niet bemoedigend, in Engeland en de Verenigde Staten zijn de resultaten ronduit slecht en –

nog veel belangrijker – er bestaat geen empirisch bewijs voor effectiviteit van de 'nieuwe' onderwijsmethode. 'De omhelzing ervan blijft een kwestie van geloof – in veel gevallen zelfs tegen beter weten in – maar de halsstarrigheid waarmee bestuurders en onderwijsideologen eraan vasthouden, leidt wel tot onverantwoord geëxperimenteer met een hele generatie leerlingen en studenten'.

Bezinning is nodig!

'Onze jongeren zin qua geestelijke bagage even hard aan het vermageren als ze lichamelijk uitdijen'. Wat moet er gebeuren om 'aan deze rampzalige situatie een einde maken?', zo vragen de Verbrugges zich af. De conclusie moet zijn dat er iets mis is gegaan bij de inschatting die hervormers van de moderne leerling hebben gemaakt. 'Onderwijs mag nooit zo worden omgevormd dat het bijbrengen van die kundigheid op de achtergrond raakt en het accent komt te liggen op het lekker bezig zijn of het leuk vinden van opdrachten', zo lezen we op pagina 25.

Vier oeroude elementen zijn nodig om leerlingen tot leren aan te zetten: Aanleg, liefde of motivatie, concentratie en discipline. We lezen: 'Wil iemand iets leren, dan moet hij daar geschikt voor zijn, want wat hij niet in zicht heeft, kan er ook niet uitkomen. Vervolgens moet hij de motivatie opbrengen om wat hij in zich heeft tot ontplooiing te brengen. Idealiter gaat hij houden van een bepaald vak. Ten slotte moet hij zijn aandacht gedurende langere tijd bij zijn werk kunnen houden en de discipline hebben om te doen en vol te houden wat hij voorneemt'.

De Verbrugges sluiten hun bijdrage af met een overzicht van de inmiddels 10 bekende doelen van de vereniging Beter Onderwijs Nederland en de afsluitende conclusie: 'Het niet opleggen van duidelijke eisen aan onze kinderen en jongeren, en het niet nemen van de verantwoordelijkheid voor hun vorming, onder het mom van hun zogenaamde zelfstandigheid, is een vorm van verwaarlozing die grote schade berokkent aan generaties leerlingen, en maatschappelijke segregatie in de hand werkt'.

Instructie

Ria Bronneman, hoofd van de onderzoeksgroep Educatie en Minderheden van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) is van mening dat het tegengeluid van de Vereniging BON hard nodig was. 'Het manifest heeft het Nederlandse onderwijs aan het denken gezet. Dat is gelukt. Het was ook hard nodig dat er een tegengeluid kwam tegen het 'nieuwe leren', dat sluipenderwijs over het hele onderwijs wordt uitgerold'.

Ad en Marijke Verbrugge ontvangen steun voor hun alarmerende stellingname van de Groningse hoogleraar Greetje van der Werf. In haar bijdrage geeft ze aan dat 'het nieuwe leren een onverantwoord maatschappelijk experiment is'. Ze pleit voor hernieuwde aandacht voor kennis. 'Een samenleving zonder gedeelde kennis is op termijn ten dode opgeschreven'. Het gaat om instructivistisch onderwijs. Directe instructie door de leerkracht of docent is de meest empirische gevalideerde en effectieve onderwijsmethode die er is voor alle leerlingen.

Anders denken

De bijdrage van de vereniging BON wordt vervolgens bekritiseerd door Wim van der Geest, lid van het Stichtingsbestuur van het Carmelcollege in Hengelo. Hij poneert de stelling dat er geen beter onderwijs komt door nostalgische pamfletten. 'Vergeleken met de periode 1980-1995 staat het voortgezet onderwijs er een stuk beter voor: verstikkende regels zijn afgeschaft en de beroepsgroep is minder in zichzelf gekeerd'.

De goeroe van het adaptieve onderwijsconcept, Luc Stevens, stelt dat het nieuwe vormen van leren onontkoombaar zijn, omdat het oude leren is vastgelopen. De emeritus hoogleraar orthopedagogiek stelt dat het huidige gestandaardiseerde onderwijssysteem is gebaseerd op een verouderd, negentiende-eeuws mensbeeld waarbinnen onderwijs wordt gezien als een industrieel productie- en selectieproces dat allang de grenzen van zijn mogelijkheden heeft bereikt. Het is daarom essentieel anders tegen onderwijs aan te kijken. Het erkennen en honoreren van verschillen tussen mensen in talent, tempo en temperament is daarbij de basis, aldus Stevens.

Stevens geeft aan dat de publieke discussie slecht geïnformeerd is. De veronderstellingen die geuit worden, zijn niet altijd juist. Stond in het negentiende-eeuwse mensbeeld de selectie van leerlingen centraal, nu draait het om de ontwikkelingskansen van leerlingen: de leerling krijgt, binnen afgesproken kaders, de kans te laten zien wat hij/zij kan en dat te tonen wordt ook van hem/haar verlangd. Hij vraagt aandacht voor 30 jaar motivatieonderzoek en de inzichten die binnen de ontwikkelingspsychologie zijn gegenereerd.

Niet het aanbod, maar de ontwikkeling moet centraal staan, is het terugkerende refrein van Stevens. Ontwikkelingspotentieel benutten is het devies. Hiervoor is een uitdagend en relevant onderwijsaanbod nodig, ruimte voor de leerlingen om te kiezen, zelf zijn leerproces te sturen en samen te werken. Tegelijkertijd krijgt de leerling verantwoordelijkheid voor zijn keuzes van inhoud, doelen en toetsing en voor planning en besteding van zijn tijd. De leraren leren hun leerlingen wat leren is. En leren is in de optiek van Stevens niet in de eerste plaats dat je de leerlingen luisteren en kijken en wat ze gezien en gehoord hebben reproduceren. Leren doe je door mee te doen, door gissen en missen, door reflectie en feedback, door activiteit!

Stevens sluit zijn bijdrage aan deze bundel af door samenvattend te concluderen dat 'als leerlingen niet aan onze verwachtingen in school beantwoorden, we het eigenlijk niet weten. Met de bekende oplossingen – meer geld, nieuwe wetgeving, nieuwe organisatiemodellen en instrumenten, meer controle aan de outputkant en strakkere planning aan de inputzijde – wordt het bestaande systeem meer en meer geperfectioneerd, terwijl het allang de grenzen van zijn mogelijkheden heeft bereikt. Het systeem biedt eenvoudig niet meer oplossingen dan al zijn bedacht en is een zwart gat geworden. In een dergelijk geval blijft er één weg open: anders denken!'

Resumerend

Het zou te ver voeren alle bijdragen in deze zeer leeswaardige bundel de revue te laten passeren. Naast een de hierboven of hoofdlijnen weergegeven discussie tussen voorstanders van het 'oude en nieuwe leren' gaat de bundel ook in op de vraag of het kerncurriculum wel op orde is, of universiteiten ten onder gaan aan de markt en het management en of de overheid zich overbodig maakt. Het boek sluit af met een debat tussen onderwijsminister Maria van der Hoeven en BON-voorzitter Ad Verbrugge over de vraag hoe we beter onderwijs in Nederland krijgen.

Nog even terug naar de titel van deze bundel: 'De nieuwe schoolstrijd!' Een titel die bij een eerste aanblik van de inhoudsopgave tot enige verbazing leidt. Toch wordt – al lezend – duidelijk waarom de samenstellers gekozen hebben voor deze titel en juist de dit punt maakt de bundeling opstellen tot een zeer relevante uitgave.

De opstellers constateren dat juist het Nederlandse onderwijsbestel ruimte biedt voor variatie, voor stemmen met de voeten. Sommige ouders hebben hieraan behoefte, zo blijkt. Privescholen liggen steeds beter in de markt. Maar worden er niet te veel blokkades voor de stichtings- en inrichtingsvrijheid opgeworpen? Kunnen ouders nog wel een nieuwe school beginnen waarbinnen hun idealen terug te vinden zijn? Wat voor consequenties heeft de consensuscultuur in ons land hierop? En welke rol speelt de inspectie hierin? Zeker nu bewust is gekozen voor stimulerend toezicht en de daaruit voortkomende sturende rol. En de schaalvergroting? Concluderend kan gesteld worden dat de nieuwe schoolstrijd een diffuse is. De blokkades voor variatie hebben op dit moment geen constitutionele inslag zoals tijdens de schoolstrijd maar een bestuurlijke en sociologische. Diffuus ook omdat de ontevreden ouders geen hechte groep vormen.

De opstellers van de bundel zijn de mening toegedaan dat een land dat zich laat voorstaan op de vrijheid van onderwijs dergelijke blokkades moet wegnemen. Het is nodig – zo lezen we – dat de stichtingsnormen verlaagd worden, zeker voor scholen met een eigen pedagogisch profiel, en de fusiedrift wordt tegengegaan. De inspectie moet terughoudend zijn met pedagogische aanbevelingen. De overheid moet terugtreden en

haar rol afbakenen: zorg voor goede en betrouwbare eindtoetsen en maak de prestaties inzichtelijk.

Het aardige van deze bundel is dat de lezer wordt geprikkeld na te denken over het zogenaamde oude en nieuwe leren, zonder dat een pasklare blauwdruk – als die al voorhanden zou zijn – wordt gegeven. Juist deze genuanceerdheid, die bijvoorbeeld de Vereniging BON mijns inziens noteert, maakt deze bundel tot een prachtig middel om persoonlijk of in schoolverband de bezinning op gang te brengen.

Het gaat er niet om te vervallen van het ene uiterste in het andere uiterste. 'Het gaat om het bieden van ruimte en pluriformiteit', zo verwoordden de redactieleden hun drijfveren voor het uitgeven van dit boek. 'De nieuwe schoolstrijd vraagt om echte ruimte. In het wegnemen van barrières voor een echte vrijheid van onderwijs ligt weer wel een missie van de overheid'.

Geschreven door: D.D. (Dick) Both / 4 december 2006